עדויות של שני יוצאי מ.צ.ב. על העפלתם ב'שבתאי לוז'ינסקי'

מתוך הספר: פלוגת הפלמ"ח באיטליה (מ.צ.ב), תש"ו – תש"ז

פלוגת מ.צ.ב. (או מצ"ב – ר"ת של "משמרת צלחים בגולה"; צל"ח - ציוני לוחם חלוץ) הייתה יחידה של ה'הגנה' שהוקמה ופעלה באיטליה, באביב 1946, במתכונת פלוגת פלמ"ח (נקראה גם פלוגת "יגור"). מדריכיה היו יוצאי הבריגדה היהודית וחברי פלמ"ח, וחניכיה היו פליטים ניצולי שואה. היחידה פורקה לאחר קרוב לשנת פעילות ומרבית חבריה העפילו בספינה 'שבתאי לוז'ינסקי'. ראה נספח לתוספת פרטים.

<u>עדותו של מנחם גורן:</u>

לאחר הקונגרס הציוני הכ״ב, שהתקיים בדצמבר 1946, הוחלט על פירוק ״פלוגת יגור״ (מצ״ב) והעלאת אנשיה ארצה. יגאל אלון, אשר שהה באירופה בתחילת 1947, נפגש בין השאר גם עם מנחם גורן ושמע מפיו על הפלוגה ועל תוכנית עלייתה. הוחלט לערוך מיפקד חגיגי לקבלתם לפלמ״ח ולצרפם כאנשים מאומנים לאחת מאוניות המעפילים המפליגות ארצה, בתקווה שבעזרתם תימנע השתלטות הבריטים במקרה שהמצור הימי שהם הטילו יגלה את האוניה. לשם כך הוחלט להעמיס עליה קונצרטינות ומקלות שישמשו כלי נשק והגנה.

התעוררה בעיה שהפלוגה היא ללא פיקוד: נותרו רק המ״כים מבין החניכים בפיקודו של צבי פריזנט, מאחר שצוות הפיקוד של ההגנה נשלח למרסיי ומשם היו אמורים לשוב ארצה בצורה לגאלית (בתעודות מזוייפות = ״עליה ד״). יגאל אלון הציע למנחם גורן לקבל את הפיקוד, למרות שהוא היה ברשימת הנוסעים דרך מרסיי וכבר שלח לשם את כל חפציו האישיים. י. אלון מסר לידיו תיק מטפסי הרים שהיה ברשותו, ובו מיטב החפצים האישיים למסע, כולל פתיליה על ספירט, מצפן, פנס ובגדים להחלפה — ממש תרמיל פלא.

בליל י״א באדר (איזה תאריך מתאים!) נערך המיסדר לאור משואות של סמרטוטים טבולים בנפט. בטקס ההשבעה נמסרו לפלוגה דגל הלאום וסמל הפלמ״ח, מנחם גורן מונה למפקד וצבי פריזנט לסגנו. בלילה שלאחר מכן הועלו כ־680 פליטים על האוניה ״סוזאנה״, שנקראה בפי אנשי עליה ב׳ ״ישושנה״ ומכאן שיר הימאים הידוע שושנה־שושנה. בהגיע האוניה ארצה הוחלף שמה ל״שבתאי לוז׳ינסקי״, על שם שליח איש מושב עטרות, אשר ניספה בתאונת דרכים באירופה זמן קצר לפני ההפלגה.

פלוגת ״יגור״ בת כ־160 איש הועלתה בסירות על אוניה אחרת: Albertina בפיקודו של דוד מימון איש הפלי״ם. שתי האוניות שטו בטווח ראיה זו מזו לאורך חופי יוגוסלביה, יוון ודרום תורכיה מבלי להתגלות. ואז, כשהתקרבו לסביבת אלכסנדרטה שבדרום תורכיה, התקרבו שתי האוניות דופן לצד דופן, וכל אנשי הפלוגה נצטוו לעבור מן ה״אלברטינה״ ל״יסוזאנה. כפי הנראה לא האמינו בארץ שהאלברטינה תצליח להתחמק מהמצור הבריטי, וחבל היה למוסד עליה ב׳ להפסיד שתי אוניות,

לכן החליטו לרכז את כל האנשים ב"סוזאנה". מאחר שזו כבר היתה עמוסה בקרוב ל־700 מעפילים, אשר השתכנו בצפיפות קשה במיתקנים שהוכנו למענם בתחתית האוניה, שיכנו את אנשי הפלוגה על הסיפון העליון, ליד מיתקני השירותים, המטבח והמרפאה, וזאת אף ללא הסידורים המינימליים שעמדו לרשות הפליטים.

"ואז פניתי לדוד מימון, מפקד ה"סוזאנה" שאף הוא עבר איתנו, ושאלתי אותו האם יש סיכוי שאוניה רעועה כזו תצליח להתחמק מהמצור. והוא אמר לי: מאחר שטרם גילו אותנו, קיים סיכוי תיאורטי להגיע ארצה מבלי להתגלות. אולם מאחר שהבריטים שולחים בכל יום אוירון סיור לאורך החוף, מבירות עד אל־עריש, הרי כאשר זה יגלה אוניה ועליה מיתקנים על הסיפון עמוסים בפליטים, הם שולחים מייד אוניה שלהם כדי לתפוס אותה. הסיכוי היחידי שהאוירון לא יגלה אותנו כאשר נתקרב לחוף הארץ הוא, אם נצליח במשך הלילה לפרק את כל המיתקנים שעל הסיפון, שהיו בנויים מדיקטים וברזנטים, ולזרוק אותם לים, וכן לרחוץ בדליים את דפנות האוניה כדי שלא יכירו בהם את סימני הקיא של האנשים. אבל העיקר הוא שנצליח להוריד את כל הנוסעים אל מתחת לסיפון, נמתח ברזנט על הסיפון, ואם במשך כל היום לא תאפשרו לאף אחד לעלות על הסיפון, יש סיכוי שאולי הסיור האווירי יטעה ויחשוב שזו אוניית משא רגילה בדרכה מתורכיה או יוון לתעלת סואץ. אם אכן נצליח בכך, נוכל למחרת בלילה להגיע בחשיכה לחופי הארץ מבלי להתגלות...

התלהבתי מהרעיון. אספתי את אנשי הפלוגה וסיפרתי להם את התוכנית, וגם הם התלהבו כמוני. מייד עם רדת החשיכה התחילו בפירוק המיתקנים והשלכתם לים, כן רחצו את דפנות האוניה, ולפני עלות השחר ירדו כולם אל מתחת לסיפון ועל גביו נמתח ברזנט גדול. מאחר שהאוניה היתה עמוסה בפליטים, התמקדו אנשי הפלוגה במעברים ועל המדרגות.

שיתפנו בתוכנית גם את ראשי הפליטים וביקשנו מהם לדאוג לכך, שכל אנשיהם יעלו על הסיפון — לעשות את צרכיהם — רק בלילה, וכן שיצטיידו באוכל ומים וכן בדליים לעשיית צרכיהם, כי למחרת בשעות היום לא יורשה לאיש לעלות על הסיפון.

לרוע המזל התחוללה למחרת סערה בים, והאוניה הדחוסה ב־850 איש היטלטלה בגלים כקליפת אגוז. מתחת לסיפון שרר חום נורא ומחנק בלתי־נסבל, רוב האנשים הקיאו ושתי נשים הרות אף הפילו. האנשים עשו את צרכיהם בדליים, אלה התהפכו והסרחון היה קשה מנשוא. הפליטים התחננו שיאפשרו להם לעלות ולנשום אויר צח, אולם אנשי הפלוגה שישבו במעברים ועל המדרגות, מנעו זאת מהם, לעיתים אף בכוח. ואכן, האוניה התקדמה במשך היום מבלי להתגלות.

שטנו בכיוון כרתים ומשם המשכנו בנתיב הימי המקובל של האוניות האמורות לעבור דרך תעלת סואץ. בהגיע האוניה, בתחילת הלילה, לנקודה צפונית לפורט סעיד, היא שברה כיוון, שטה צפונה לעבר אל־עריש ועזה. בשעה אחת אחרי חצות הגענו לנקודה הדרומית ביותר שהיתה אז מיושבת על ידי יהודים, היא ניצנים.

מייד לאחר שהטילה עוגן, הוסב שמה ל"שבתאי לוז'ינסקי". אנשי הפלמ"ח הורידו סירה ובה הפליגו לחוף דוד מימון, הקפטן האיטלקי ועוד כמה אנשי הצוות. כעבור

זמן־מה התקבלה הוראה מהחוף להתחיל לנפח את סירות הגומי "פנטום" ולהוריד בהן את הנוסעים.הים היה סוער ובקושי רב הצלחנו להוריד סירה אחת, אליה ירדו כתריסר בחורים שהיטיבו לשחות. סירה נוספת שהורדנו התהפכה, ואת השלישית לא הצלחנו לנפח מאחר שהגומי היה רקוב. ואז התקבלה הוראה מהחוף לקרב את האוניה ולהעלותה על שרטון במקביל לחוף, כדי שתשמש מעין שובר־גלים בים הסוער. אולם מאחר שהסיפון היה מלא אנשים ואי־אפשר היה להורידם שוב לבטן האוניה, לא הצליחו המכונאי האיטלקי והקשר מהפלמ"ח, שנשארו בה, לסובב אותה, והיא עלתה על שרטון בניצב לחוף.

כעבור זמן הגיעה לאוניה, בשחיה, קבוצת בחורים, קשרו חבל עבה לאוניה וניסו למשוך אותה יותר קרוב לחוף, אולם הדבר לא עלה בידיהם.ואז התפזרו אנשי הפלמ"ח לאורך החבל, המתוח עד לקירבת החוף, והנוסעים ירדו לים, נאחזים בחבל, ומשם העבירו אותם אנשי הפלמ"ח כמה עשרות מטרים עד קרוב מאוד לחוף. על פי הוראה ירדו גם אנשי הפלוגה בעזרת החבל, ויחד איתם כ־100 עד 150 מהפליטים. לפני הירידה למים, חיברו האנשים את חגורות ההצלה מסביב לתרמיליהם וזרקו אותם לים, בתקווה שהגלים יביאו אותם לחוף. גם אני זרקתי לים את תרמיל־הפלא שקיבלתי מיגאל אלון, אבל לדאבוננו הרב כמעט כולם שקעו במצולות... בהגיע האנשים לחוף ניצנים, הועלו על מכוניות ואוטובוסים והוסעו ליישובי הסביבה.

מנחם גורן קיבל הוראה ממפקד גליל דרום של "ההגנה" משה לרר, לחזור לאוניה ולשכנע את הפליטים הנותרים לרדת ממנה, לאחר שאנשי הפלמ"ח שם לא הצליחו בכך. בשעות הבוקר החוף כבר היה מוקף בחיילים בריטיים, שסגרו על אנשי הפלוגה והפלמ"ח שלא התפנו ועל מאות אנשים מיישובי הסביבה שבאו לעזור. ניתנה הוראה לכול לשרוף את תעודות הזהות ולהתערבב בין הפליטים שירדו מן האוניה, והכול טענו שהם יהודים מארץ ישראל. הבריטים נאלצו להקים תחנת מיון כדי לקבוע מיהו פליט ומי מארץ ישראל. מרבית חברי פלוגת "יגור", שלמדו עברית והכינו את כל הפרטים הדרושים, שוחחרו כארץ־ישראלים. שאר הפליטים שהיו באוניה וחלק מן הארץ־ישראלים שעל החוף, נלקחו לקפריסין. — מנחם גורן הצליח להתחמק מהבריטים, להגיע לכביש, ומשם באטובוס ערבי לרמלה ומשם במונית לירושלים. במלחמת העצמאות הוא לחם כאחד המפקדים בחזית ירושלים.

עדותה של מרים בן פורת:

במטאפונטה, נקודת העליה למדנו ללבוש את חגורת ההצלה, השתתפנו בהכנות. מול הים הפתוח, לאור המשואות היתה הפעם השנייה טקס השבעה, בנוכחות יגאל אלון וחילקו לנו את הסמל. יחד עמו הופיעה גם עדה סירני, וגם שתי האניות, שעוררו חשד רציני ביותר בשני קאראביניארי, שרצו לחצות את המחנה ולבדוק (ראה ספרה של עדה סירני Clandestini sul Mare), בתחבולה מוצלחת שכנעה אותם עדה לא לעבור, הבטיחה שאנחנו נבדוק. בתור "רופאת המחנה" אסרה עליהם להיכנס, כי כולנו חולים במחלה מדבקת — במחנה פרצה מגפה!

כל אחר הצהריים העמיסו את כל הנחוץ להפלגה ואת "הנשק" — כמות עצומה של ביצים רקובות לזרוק על האנגלים, במקרה שיעלו על האניה — כל זה בסירות גומי, בחתירה מן החוף אל האניות. בלילה העבירו הסירות את המעפילים.

על "שושנה" — שקיבלה אחר־כך את השם "שבתי לוז'ינסקי" — עלו כ־700 איש, ועל אלברטינה כ־200. אנחנו היינו על "אלברטינה" יחד עם קיבוץ דתי ועוד מעפילים. מפקדי האניה היו בצלאל ויואב; ה"קאפיטאנו" ועוד מספר־מלחים היו איטלקים נוצרים מליבורנו.

לא הרגשתי בחילה או מחלת־ים, ורוב הלילה עזרתי לאנשים שעלו מהסירה בעזרת סולם חבלים אל האניה, וליויתי אותם אל הדרגשים, שהותקנו צפופים

מאד בבטן האניה (באותו לילה נשארה הסיכה תקועה בדש המעיל, והסמל אבד לי).

לפנות בוקר צנחתי על הדרגש שלי, אך כעבור זמן קצר "נודבתי" לחלק את התה, כי כל הלילה הראיתי, כי אני חשה בטוב, איינני רגישה לים. אך ים מאחורי ודוד מלא תה עושים גלים כמו ים קטן, חום מעלה ריח חמצמץ, לפניי — מוטטו אותי. אז מישהו יעץ לי, שאוכל דבר־מה, אקיא ואמשיך לחלק!

רבקה ואני (אבל היינו שלוש — מי השלישית?) חייבות את חיינו לאחד המדריכים — כנראה יואב — שסייר בעת סערה, כאשר שטפו נחשולים את הסיפון, ומצא אותנו שוכבות בברזנט ואוחזת זו בידיה של זו... בשאגות זרק אותנו למטה, אל בטן האניה.

קשר־עין נשמר כל הזמן בין שתי האניות, אך בעקבות הסערה נפרדנו לשעות ארוכות ומדאיגות למדי. כששככה הסערה והיינו כבר די קרובים לארץ, עלינו כולנו על "שושנה": צמיגים נקשרו על צדה האחד של כל אניה, שקורבו עד שנגעו זו בזו, וכך — בלב ים — עברנו, והעברנו את כל ציודנו אל "שושנה".

(חלק מן הצוות האיטלקי החזיק את אלברטינה לאיטליה).

התקרבנו אל המים השמורים ע"י הבריטים; כולם הסתתרו; רק קבוצות קטנות התהלכו פה ושם על הסיפון ושמרו.

והנה — אור נדלק בחוף, נדלק ונכבה. חיכינו להישנות המראה הנכסף, אך לשווא. עם מי סיירתי על הסיפון? עם מי חילקתי את החוויה הבלתי־נשכחת? לא זכור לי — וחבל!

כשהציפייה להתחדשות הסימן נראתה לשנינו כנצח, היבטנו לכיוון ההפוך: ציור גיאומטרי התגלה לעינינו, בולט בחשיכה: שתי משחתות שם — זהו! נגמר!

מה הוא הזמן? כמה זמן ארך כל שלב? מי הודיע למפקדים? מי עצר את האניה?

ניתנה פקודה לא לעשן, לא לדבר, להמתין, להמתין...

והם נעו, אט־אט זזו כלי המשחית — ולא הבחינו בנו.

איבדנו זמן יקר מאוד; עתה עמדנו לפני מכשול נוסף: השמיים התקדרו, רוח החלה נושבת, הים געש וזעף. הורדה סירה, התהפכה. בקושי רב, כשהרוח מטלטלת את סולם החבלים בחוזקה עלו כולם חזרה על הסיפון — ניסו בסירת־גומי, אך זאת עפה עוד בטרם נגעה במים. לא היתה ברירה: מן החוף

הגיעה סירת־מנוע ושולחו המלחים האיטלקים; אך רעש המנוע נשמע חזק, למרחקים, בלט מעל יללת הרוח וזעם הגלים.

הוזהרנו שנעמוד כולנו ונחזיק את עצמנו על מנת שלא להיזרק, שתעלה האנייה על שרטון, כי הוחלט לצמצם את המרחק מהחוף במידה מירבית.

הגענו — האם הגענו? הנחשולים התנפלו על האניה, גובהם כגובה האניה עצמה, ולמעלה מעשרה מטרים מפרידים בינינו ולבין החוף. כהרף עין התרחש הכול: עשרות נערים שחו בים הסוער — חבל נמתח מהאניה אל החוף — כשכל המעפילים בחגורות הצלה החלו לקפוץ הימה.

הכאיבה הפקודה שניתנה: לזרוק את התרמיל, כל הרכוש — או יגיע או לא יגיע לחוף — לחלוץ נעליים — לפשוט כל לבוש מיותר — והנערים עוזרים, עד שגוברים עליהם המים והקור... עתה הניצולים עוזרים למציליהם: הנה שמיכה, הנה בקבוק יי״ש לעודדם על הסיפון — ושוב המימה! —

ההתמהמהתי... שכנע אותי טרטורו הטרדני והקרוב ביותר של מטוס קטן, שהנמיך טוס מעל האניה וסקר כל המתרחש. קשרתי את נעליי לתרמיל והפקדתיו לגלים בתקווה מזערית אמם, שנגיע לחוף יחדיו. עברתי את מעקה האניה, אחזתי בחבל והתחלתי מיישמת את שראיתי בשעורי ספורט שימושי של הבחורים: כפות ידיי, כפות רגליי, אוחזות בחבל, ואני מתקדמת בהליכת זיקית. ״אסור לך להיפצע בידיים!״ פקד עלי מוחי. נטשתי את החבל, ובעצמת הקפיצה צללתי; בעזרת חגורת ההצלה צפתי מייד, אך הייתי רחוקה מהחבל המוביל אל החוף... ניסיתי לשחות בזרם הנגדי הסוף, ופתאום הרגשתי בתפיסה חזקה בזרועי ״הנה החבל — התצליחי להמשיך לבדך?!״ על החוף פגשתי ברבקה, המצפה אף היא לתרמילה. ויתרנו עליהם והתקדמנו לעבר קיבוץ ניצנים, אשר בהגיענו לקצה הדיונה, התפרש לעינינו כחלום — בתיו הלבנים והגגות האדומים שעליהם...

ידיה של רבקה היו פצועות בצורה שלא ניתן להסתירה, ובכל זאת לא גורשה לקפריסין: בין חברי ק׳ ניצנים פגשה מכירים, ש״סידרו״ לה מייד עבודה במאפייה, וכך — בבגדים יבשים, סינור מקומח וידיים עטופות בבצק, לא נראתה כלל כמעפילה, והידיים הפצועות לא יכלו להסגירה.

גם אני פגשתי חברים מן ההכשרה האיטלקית, שבאו מגבעת ברנר לניצנים לקראת האניה. עד שהבריטים הבחינו במה שקרה, הספיקו כבר ארבעה או חמישה אוטובוסים (של ״דרום־יהודה״), עמוסים לעייפה, להימלט מן המקום. לאלא שהגיעו יותר מאוחר לא נותר אלא לחכות; אך בינתיים דאגנו לטשטש

נכנסנו לנמל חיפה, כשלרגע קט מתנופף דגל כחול־לבן, שהיה — מי יודע איך — בידי אחד מחברי ק׳ שפיים — התנופף על ראש הפיראמידה, שיצרו הבחורים בקפצם אלה על כתפיהם של אלה.

שרנו המנון חדש ״נסדר אותך הממשלה הבריטית!״

נשארתי גבעת ברנר. היה באותו קיבוץ. כעבור חודש ימים, כינוס של שתי ההכשרות עם כל המדריכים. אז הודיע לנו, כי עלינו להתאקלם בארץ בכוחות עצמנו....

בתקופה שקדמה למלחמת השחרור הייתי עם הגרעין האיטלקי, שהתאחד עם קבוצה של צפון־אפריקאים בנקודת־העצמאות של ק׳ רגבים בקצה של כפר סבא, מול כפר סבא הערבית (כך אמרנו אז). לילות רבים עשיתי שם בשמירה. בינתיים נישאתי.

אחרי הכ״ט בנובמבר חזרנו לגבעת־ברנר, וגם שם שמרתי, עד שהודיעו מן המרפאה לחדר־הנשק, שאני בהירון, ואז... ״פוטרתי״.

בימי מלחמת השחרור, כשדובר על פינוי ילדים וחברות הרות לתל־אביב, התנגדתי נמרצות, יחד עם חברות אחרות — והפינו לא יצא אל הפועל.

מאז גידלתי שלושה בנים, ועתה אני עוסקת כמורה טיפולית בשירות הפסיכולוגי — במרכז הטיפולי של עיריית בת־ים, בהתנדבות... כי בזמנו דב לא טרח להסביר לי (ראה לעיל!) מה פירוש המלה התנדבות!

בד כלשהי, וחזרנו עם הבד הרטוב ביד כדי להחזיק מעמד במקרה שישתמשו נגדנו בגז מדמיע. ואכן, השתמשו בגז, והחזקנו מעמד. רצינו, מאוד רצינו, להשתמש גם בנשק המאולתר, אך הבריטים לא ירדו אלינו כלל; ברמקול מראש הסולם הודיעו לנו, שייחזירו למחנה את המעפילים, שהגיע תורם לעלות, ושממתינים כבר במשאיות בנמל פאמאגוסטה, היות ואנו איננו מפנים את האניה. במחנה נשראתי עם ״האיטלקים״ באחד האוהלים של אנשי גבעת ברנר.

ובוקר אחד באו לבקש ממני, שאלמד איטלקית לפעילים, המתכוננים ומקווים לצאת לאיטליה כדי להביא עוד אניות (מעפילים). התאמנו גם בקפ״פ כשלא היו הבריטים בסביבה. בין שבוע לעשרה ימים נשארנו באי קפריסין.

חץ הסוכנות ודעת הקהל העולמית הכריחו את האנגלים לערוך חקירה ונאלצו לשחרר ולהחזיר ארצה כל אלה ששכנעו את המיגיור (שהם אמנם ארץ־ישראלים) — כמעט כולנו.

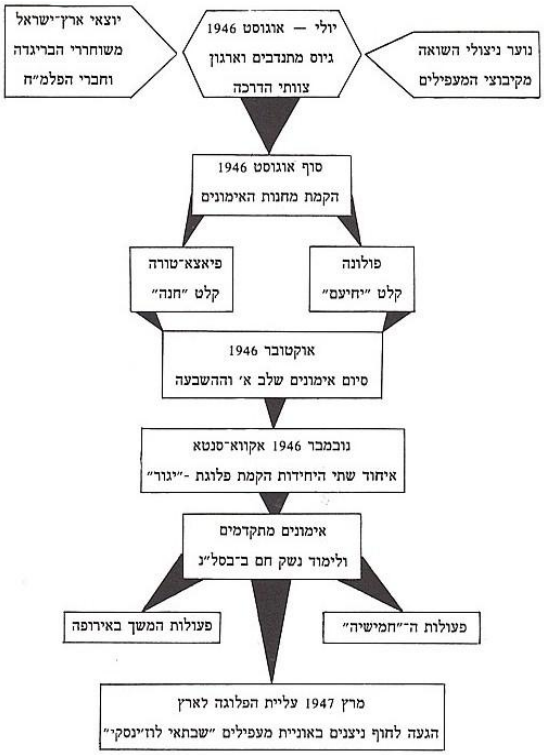
יוצאי ארץ־ישראל
משוחררי הבריגדה
וחברי הפלמ"ח
יולי — אוגוסט 1946
גיוס מתנדבים וארגון
צוותי הדרכה
נוער ניצולי השואה
מקיבוצי המעפילים
סוף אוגוסט 1946
הקמת מחנות האימונים
פיאצא־טורה
קלט "חנה"
פולונה
קלט "יחיעם"
אוקטובר 1946
סיום אימונים שלב א' וההשבעה
נובמבר 1946 אקוא־סנטא
איחוד שתי היחידות הקמת פלוגת -"יגור"
אימונים מתקדמים
ולימוד נשק חם ב־בסל"נ
פעולות המשך באירופה
פעולות ה־"חמישיה"
מרץ 1947 עליית הפלוגה לארץ
הגעה לחוף ניצנים באוניית מעפילים "שבתאי לוז'ינסקי"

מ.צ.ב.